

ΓΛΩΣΣΑ

ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Επιμέλεια

ANN EGAN-ROBERTSON & DAVID BLOOME

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Οι μαθητές ως εθνογράφοι, εθνογραφική σκέψη και πράξη: Βιβλιογραφική επισκόπηση	27
<i>ΕΝΟΤΗΤΑ 1</i>	
Η κοινότητα ως πρόγραμμα σπουδών: Έμφαση στον πολιτισμό, στη συγγραφή και την ακαδημαϊκή μάθηση	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Η εκμάθηση της γραφής μέσα από τη γραφή της εθνογραφίας	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
Σχολικές εκδηλώσεις και γράμματα στους γονείς: Η έρευνα ως διαρκής διάλογος ανάμεσα στους μαθητές, στους γονείς και τον εκπαιδευτικό	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
Όταν οι νέοι από περιθωριοποιημένες κοινότητες μπαίνουν στον κόσμο της εθνογραφικής έρευνας: Καταγραφή, προγραμματισμός, αναστοχασμός και κοινοποίηση	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
Η ζωή στο δημοτικό σχολείο: Οι εθνογραφικοί αναστοχασμοί των παιδιών	141
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	
Μαθαίνοντας να βλέπουμε τη μάθηση στην τάξη: Αναπτύσσοντας μια εθνογραφική προοπτική	167

<i>ΕΝΟΤΗΤΑ II</i>	
Η κοινότητα ως πρόγραμμα σπουδών: Έμφαση στη γλώσσα	201
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
Διερεύνηση γλωσσικών πρακτικών σε μία πολύγλωσση κοινότητα του Λονδίνου	203
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	
Επίγνωση των διαλέκτων και μελέτη της γλώσσας	235
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	
Γνώση σχετικά με τη γλώσσα στα βρετανικά σχολεία: Τα παιδιά ως ερευνητές	267
<i>ΕΝΟΤΗΤΑ III</i>	
Η κοινότητα ως πρόγραμμα σπουδών: Έμφαση στην κοινωνική δράση	299
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10	
Αποκατάσταση ιθαγενών πολιτισμών: Προφορικές ιστορίες που ανέπτυξαν μαθητές από την Talamanca (Κόστα Ρίκα)	303
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11	
Ιστορίες με την κυρία Rose Bell: Οι μαθητές ως συγγραφείς κριτικής και φανταστικής αφήγησης	335
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12	
Πρέπει να κάνουμε τις ερωτήσεις μας και να λέμε τις ιστορίες μας: Εθνογραφία και κατασκευή της ατομικότητας	359
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	391
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ	397

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Σχολικές εκδηλώσεις και γράμματα στους γονείς: Η έρευνα ως διαρκής διάλογος ανάμεσα στους μαθητές, στους γονείς και τον εκπαιδευτικό

Marceline Torres

Σύστημα Δημόσιας Εκπαίδευσης του Bronx

Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει τις «εκδηλώσεις» και τα «γράμματα στους γονείς» που αποτέλεσαν τμήμα διδακτικού προγράμματος της έκτης τάξης, το οποίο δίνει έμφαση στο ρόλο ερευνητή που μπορούν να έχουν οι μαθητές. Οι σχολικές εκδηλώσεις και τα γράμματα στους γονείς, δίνοντας το έναυσμα για ένα διάλογο διάρκειας ανάμεσα σε μαθητές και γονείς, συνέβαλαν στη μόρφωση των μαθητών και τους έδωσαν την ευκαιρία καθώς και στους γονείς τους να δουν με διαφορετικό τρόπο ο ένας τον άλλο, τον εαυτό τους και το σχολείο.

Το πρόγραμμα με τους μαθητές-ως-ερευνητές ξεκίνησε ως συνεργασία ανάμεσα στην Carmen Mercado από το Κολέγιο Hunter και σε μένα – διδάσκω στην έκτη τάξη σε σχολείο της Νέας Υόρκης. Είναι δύσκολο να περιγράψουμε βήμα βήμα τη διαδικασία εφαρμογής του προγράμματος αυτού, επειδή εξαρτάται κατά πολύ από τις συγκεκριμένες ερωτήσεις και τα θέματα που θέτουν οι μαθητές καθώς και από τα μέσα και τις ευκαιρίες που θέτουν στη διάθεση των μαθητών γονείς και κοινότητα. Αρχικά οι μαθητές αποφάσιζαν για τα γενικά θέματα. Στη συνέχεια διαιρούσαμε κάθε θέμα σε επιμέρους θέματα προς διερεύνηση. Κατόπιν οι μαθητές διατύπωναν ερωτήματα. Άλλοτε εργαζόνταν σε ομάδες και άλλοτε μόνοι. Συζητούσαμε τεχνικές συνέντευξης, σύνταξης σημειώσεων από επιτόπια έρευνα και άλλες δραστηριότητες απαραίτητες για την

έρευνά τους. Ωστόσο το πρόγραμμα με τους μαθητές-ως-ερευνητές είναι ασφαλώς κάτι περισσότερο από ένα σύνολο προκαθορισμένων δραστηριοτήτων. Σημαίνει ότι βλέπουμε τους μαθητές ως νέους που έχουν σημαντικά ερωτηματικά και ανησυχίες για τον κόσμο στον οποίο ζουν και επιδιώκουν με ζήλο να κατανοήσουν. Βλέπουμε το πρόγραμμα σπουδών ως έρευνα και δράση και όχι ως σύνολο διακριτών δεξιοτήτων στις οποίες θα ασκηθούν οι μαθητές και μετά θα τις ξεχάσουν. Τέλος, βλέπουμε με καινούργιο βλέμμα τους γονείς, δηλαδή ως πηγές για τη μαθητική έρευνα, σύστημα υποστήριξης της μαθητικής περιέργειας και των μαθητικών επιτευγμάτων και συνομηθές στην προσπάθεια των μαθητών να εξερευνήσουν και να κατανοήσουν τους κόσμους στους οποίους ζουν. Με δυο λόγια, το πρόγραμμα οι μαθητές-ως-ερευνητές είναι κάτι περισσότερο από μια ακαδημαϊκή άσκηση.

Οι σχολικές εκδηλώσεις και τα γράμματα στους γονείς υπήρξαν δύο βασικές δραστηριότητες για το παραπάνω πρόγραμμα. Αφού οι μαθητές αποφάσισαν το αντικείμενο έρευνας και το θέμα, τους ανέθετα να γράψουν γράμμα στους γονείς τους μιλώντας για το θέμα αυτό και εξηγώντας γιατί τους ενδιέφερε. Έτσι γράφτηκαν τα γράμματα στους γονείς. Τα γράμματα αυτά έδωσαν το έναυσμα για συζητήσεις, για άλλα γράμματα από τους γονείς αυτή τη φορά και για τη συμμετοχή των γονέων. Οι σχολικές εκδηλώσεις ήταν συναντήσεις που οργάνωνα μια φορά το μήνα, τις οποίες παρακολουθούσαν γονείς και μαθητές. Σ' αυτές τις εκδηλώσεις, οι μαθητές παρουσίαζαν την έρευνά τους ή ενημέρωναν για την πρόοδο της εργασίας τους. Με την περιγραφή των εκδηλώσεων και των γραμμάτων στους γονείς περιγράφω στην ουσία σε μεγάλο βαθμό τι συμβαίνει στην τάξη κατά τη διάρκεια του προγράμματος, αλλά το κυριότερο είναι ότι οι δραστηριότητες αυτές συμβάλλουν στον επαναπροσδιορισμό των δυνατοτήτων της σχολικής εκπαίδευσης για παιδιά προεφηβικής ηλικίας. Καθώς οι μαθητές μπαίνουν στην προεφηβεία, οι γονείς τους ίσως αισθάνονται ότι τους χρειάζονται λιγότερο, οι δάσκαλοι δίνουν όλο και περισσότερη έμφαση στις θεωρητικές γνώσεις που περιλαμβάνει το πρόγραμμα σπουδών και όχι στη διαδικασία της μάθησης και την περιέργεια των μικρών μαθητών, τα σχολεία μοιάζουν συχνά φιλόξενα για τους γονείς και την κοινότητα και τα ίδια τα παιδιά δεν νιώθουν πολλές φορές ιδιαίτερα κοντά στην οικογένειά τους, την κοινότητά τους και το σχολείο τους. Σ' αυτήν ακριβώς την ηλικία όμως χρειάζεται οι γονείς να δείξουν πιο πολύ το ενδιαφέρον τους για

τα παιδιά και πρέπει οι δάσκαλοι να έχουν ως άξονα του προγράμματος σπουδών την ενεργό μάθηση και τους κόσμους στους οποίους ζουν οι μαθητές. Πρόκειται για μια ηλικία κατά την οποία είναι ανάγκη να ενισχυθούν οι δεσμοί των παιδιών με την οικογένεια, την κοινότητα και το σχολείο τους παρά να διατηρούν τεταμένες σχέσεις. Μια απάντηση στις προκλήσεις αυτές είναι οι σχολικές εκδηλώσεις και τα γράμματα στο σπίτι.

Τα γράμματα στο σπίτι

Ένα από τα χαρακτηριστικά του προγράμματος οι μαθητές ως ερευνητές ήταν η ευκαιρία που είχαν οι μαθητές να ερευνήσουν ένα θέμα που τους ενδιέφερε και τους απασχολούσε. Με εξέπληξε κατά κάποιον τρόπο η επιλογή κοινωνικών θεμάτων όπως τα ναρκωτικά, το έιτζ, ο καρκίνος, η εγκυμοσύνη στην εφηβεία και οι άστεγοι. Ενθαρρύνσαμε –η Mercado κι εγώ– τα παιδιά να συγκεντρώσουν στοιχεία, έτσι ώστε να χρησιμοποιήσουν «πραγματικούς ανθρώπους» ως πηγές. Σκεφτόμουν να ανατρέξουμε σε υπηρεσίες της εκάστοτε κοινότητας που θα μπορούσαν να παρέχουν πληροφορίες στους μαθητές, αλλά, προς έκπληξή μας και πάλι, ορισμένοι μαθητές βρήκαν συγγενείς και φίλους τους που αποτελούσαν «αυθεντικές» πηγές. Ένας μαθητής, για παράδειγμα, είχε ένα θείο στο νοσοκομείο που έπασχε από έιτζ. Διαβεβαίωσα το μαθητή ότι οι πληροφορίες που συγκέντρωσε από την εμπειρία αυτή ήταν εξίσου ή μάλλον περισσότερο πολύτιμες από ό,τι είχε βρει στα βιβλία που διάβαζε. Η δίψα για μάθηση που του προκάλεσε η έρευνα τον έκανε να διαβάσει περισσότερα για το έιτζ, αλλά του έδωσε ακόμα τη δυνατότητα να εκφράσει τα συναισθήματά του σε μια από τις πιο δύσκολες στιγμές στη ζωή του.

Συζητώντας το θέμα της έρευνάς τους και αρχίζοντας να συγκεντρώνουν υλικό και να εκθέτουν τα ευρήματά τους, οι μαθητές αποκάλυψαν πληροφορίες για τη ζωή τους που με ανάγκασαν να ενημερώσω τους γονείς για τις ανησυχίες των παιδιών τους. Οι μαθητές έθεταν ερωτήσεις που οι γονείς και οι δάσκαλοι νομίζουν συχνά πως δεν αρμόζουν σε παιδιά αυτής της ηλικίας. Γι' αυτόν το λόγο προέτρεψα τα παιδιά να γράψουν στους γονείς τους γράμμα και να τους ενημερώσουν για το θέμα τους. Έτσι ξεκίνησαν τα γράμματα στους γονείς, που εξελίχτηκαν σε κάτι περισσότερο, σε έναυσμα για συνεχιζόμενες συζητήσεις ανάμεσα στους μαθητές, τους γονείς και εμένα την ίδια ως δασκάλα.

Αγαπημένε μου Μπαμπά,

Το θέμα μου έχει σχέση με το έιτζ. Θέλω να μάθω για το έιτζ, γιατί πολλοί άνθρωποι στον κόσμο αυτό πεθαίνουν από έιτζ. Και φοβάμαι μήπως το κολλήσω. Θέλω λοιπόν να ξέρω. Θέλω επίσης να ξέρω τι προστατεύει τους ανθρώπους να μην πάρουν αυτή την αηδιαστική αρρώστια. Και θέλω να ξέρω με ποιους τρόπους δεν κολλάς έιτζ, ώστε να τους μάθω και να μην φοβάμαι. Αυτό το θέμα είναι σημαντικό για μένα, γιατί δεν θέλω να πεθάνω από κάτι που δεν γεννήθηκα μ' αυτό, δηλαδή θέλω να πεθάνω φυσιολογικά.

Η κόρη σου

Ο πατέρας του κοριτσιού χάρηκε πολύ βέβαια που η κόρη του είχε τέτοιο ζήλο για σχολική εργασία. Επειδή μάλιστα εργαζόταν σε νοσοκομείο, ήταν τεχνικός στο ακτινολογικό τμήμα, χάρηκε ακόμα περισσότερο, αφού η κόρη του ενδιαφερόταν για ένα θέμα του χώρου του κι έτσι μπορούσε να βοηθήσει στην έρευνά της. Συνεργάστηκε μαζί μου από την αρχή ως το τέλος. Μάλιστα δεν συμμετείχε μόνο ο πατέρας αλλά και η μητέρα (οι γονείς ήταν χωρισμένοι). Ήρθε κι εκείνη στις εκδηλώσεις μας και έφερε και τα αδέρφια της μαθήτριάς.

Πολλοί γονείς δεν μιλούν ουσιαστικά με τα παιδιά τους για σημαντικά ζητήματα που συχνά απασχολούν τους μαθητές. Οι γονείς δεν θεωρούν τους μαθητές της έκτης τάξης αρκετά ώριμους για να κατανοήσουν ορισμένα από τα πιο ανησυχητικά προβλήματα που είναι μέρος του κόσμου μας. Με τα γράμματα στους γονείς και το πρόγραμμα οι μαθητές-ως-ερευνητές, οι μαθητές έμαθαν ότι είναι απολύτως θεμιτό να κάνουν ερωτήσεις και ότι η έρευνα μπορεί να οδηγήσει σε ανακαλύψεις. Μιλώντας και γράφοντας για το θέμα της έρευνάς τους, τα παιδιά βρήκαν έναν καλό λόγο να μιλήσουν με τους μεγάλους, ειδικά τους γονείς τους. Με την κουβέντα μετριάστηκαν οι ανησυχίες τους και ξεκίνησαν μεγάλες συζητήσεις.

Αγαπημένη μου Μητέρα,

Όπως ήδη ξέρεις, κάνω έρευνα για το θέμα της πίεσης που ασκείται από συνομηλίκους. Θα αναρωτιέσαι γιατί η Alesia ήθελε να κάνει έρευνα γι' αυτό το θέμα. Ο πραγματικός λόγος είναι ότι θέλω να το καταλάβω περισσότερο. Μερικές φορές αναρωτιέμαι αν πιέζομαι από τους φίλους μου. Πιστεύω πως εσείς οι γονείς πρέπει να ρωτάτε τα παιδιά σας αν πιέζονται να κάνουν πράγματα που δεν θέλουν και να τους εξηγείτε τι να κάνουν σ' αυτή την περίπτωση.

Γράψε μου, σε παρακαλώ. Σ' ευχαριστώ.

Αγαπημένη μου Alesia,

Τα παιδιά σήμερα υφίστανται μεγαλύτερη πίεση από ό,τι στη δική μου εποχή. Δεν είναι απαραίτητο να συμβαίνει αυτό. Να έχεις πάντοτε κάτι θετικό στη ζωή σου και δραστηριότητες όπως τα «προγράμματα μετά το σχολείο», να βοηθάς τους άλλους. Να προσφέρεις εθελοντική εργασία στην κοινότητα κ.λπ. Στη ζωή πρόκειται πάντα να υπάρχουν πιέσεις από άλλους ανθρώπους, είτε από φίλους είτε από εχθρούς είτε από άλλους, αλλά εσύ πρέπει να είσαι δυνατή και να πιστεύεις στον εαυτό σου. Και τα υπόλοιπα θα 'ρθουν. Είμαι περήφανη για σένα, Alesia. Η έρευνα για την πίεση από τους συνομηλικούς είναι το πρώτο βήμα για την καταπολέμησή της.

Η Μαμά σου

Αγαπημένη μου Μαμά,

Το θέμα που με ενδιαφέρει είναι ο ρατσισμός. Η κ. Torres λέει ότι είναι ένα σημαντικό θέμα. Παίρνω στοιχεία από την τηλεόραση για το ρατσισμό, παρόλο που λες πως βλέπω πάρα πολλή τηλεόραση. Μπορείς να πιστέψεις την παράξενη ιστορία που άκουσα πως οι γαλανομάτηδες είναι πιο έξυπνοι από τους ανθρώπους με καστανά μάτια; Δεν είναι προκατάληψη αυτό; Πες μου τι νομίζεις.

Η κόρη σου

Απάντηση

Πόσο χαζό είναι αυτό! Οι γαλανομάτηδες δεν είναι εξυπνότεροι από τους άλλους. Ο καθένας είναι έξυπνος σε κάτι. Πράγματι, είναι σημαντικό θέμα.

Μαμά

Τα παιδιά έψαχναν μόνα τους απαντήσεις στις ερωτήσεις τους χωρίς να με περιμένουν. Για παράδειγμα, το κεντρικό ταχυδρομείο είχε προσκαλέσει την τάξη μας σε μια μεγάλη εκδήλωση, στην οποία συμμετείχαν και αστέρες των ολυμπιακών αγώνων. Οι μαθητές προετοίμασαν εκ των προτέρων τις ερωτήσεις τους για να πάρουν συνέντευξη από τους αθλητές και στην εκδήλωση φωτογραφίστηκαν μαζί τους. Στη συνέχεια κάθισαν στη λευκή μαρμάρινη σκάλα του ταχυδρομείου γράφοντας σημειώσεις από την επιτόπια επίσκεψή τους και άλλες σκέψεις. Ένας περαστικός ρώτησε αν έγραφαν τα μαθήματά τους και του απάντησα «Όχι, δεν τους είπα να γράψουν τίποτα». Δεν τους έλεγα πια να γράψουν. Το είχαν κάνει μέρος της ζωής τους. Αυτή την ομορφιά έχει τούτη η προσέγγιση της μάθησης. Δεν χρειαζόταν πια να πω «Παιδιά, να τι πρέπει να κάνετε». Το έκαναν από μόνα τους.

Όσο για την ανάγνωση, οι μαθητές διάβαζαν συχνά κείμενα πανεπιστημιακού επιπέδου σχετικά με την έρευνά τους. Πρόκειται για μαθητές που στο σύνολό τους είχαν πετύχει αποτελέσματα κάτω του μέσου όρου στα επίσημα τεστ. Ασφαλώς διάβαζαν με δυσκολία τα κείμενα πανεπιστημιακού επιπέδου, αλλά ενδιαφέρονταν να καταλάβουν τι διάβαζαν. Τους τραβούσε οτιδήποτε θεωρούσαν σχετικό με το θέμα τους ανεξάρτητα από το βαθμό δυσκολίας.

Δεν διάβαζαν μόνο κείμενα πανεπιστημιακού επιπέδου αλλά οτιδήποτε νόμιζαν ότι θα τους βοηθούσε στο θέμα τους. Έπαιρνα το τρένο μαζί με κάποιους μαθητές και έβλεπαν διαφημίσεις για θέματα που ερευνούσαν οι συμμαθητές τους. Αν και οι διαφημίσεις αυτές δεν αφορούσαν το θέμα τους, μου έλεγαν «Αχ, κυρία Torres, πρέπει να πούμε στον Χ. γι' αυτή τη διαφήμιση. Έχει ένα τηλέφωνο που μπορεί να πάρει και να βρει πιο πολλές πληροφορίες». Συνεργάζονταν μεταξύ τους ακόμα και όταν δεν ήταν στο σχολείο.

Τους διευκόλυνα να μαθαίνουν χωρίς ωστόσο να τους δίνω άμεσες οδηγίες ή να τους ελέγχω. Το σχολείο, οι οικογένειές τους και η κοινότητα έγιναν όλα η τάξη τους. Τα γράμματα στο σπίτι έδωσαν έναυσμα για διαρκείς συζητήσεις με τους γονείς που επεκτάθηκαν σε συζητήσεις με τους συμμαθητές και με τους γονείς και με μένα. Οι μαθητές αλληλοϋποστηρίχτηκαν στην έρευνά τους και μοιράστηκαν τα ευρήματά τους. Με τον τρόπο αυτό όλοι οι μαθητές μάθαιναν παράλληλα κάτι για διαφορετικά θέματα.

Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στις νέες κατευθύνσεις στη σχολική εκπαίδευση που έχουν αναδυθεί από την αξιοποίηση της εθνογραφίας και της κοινωνιογλωσσολογίας ως διδακτικών εργαλείων. Περιγράφεται η θεωρία στην οποία βασίζονται οι καινοτόμες αυτές προσπάθειες, καθώς και οι σχετικές πρακτικές που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της τάξης.

Έπειτα από μια επισκόπηση των σημαντικότερων μελετών των τελευταίων είκοσι ετών στο χώρο της εθνογραφίας και της κοινωνιογλωσσολογίας, παρουσιάζονται συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου οι μαθητές/-τριες λειτουργούν ως ερευνητές/-τριες του πολιτισμού και της γλώσσας στη δική τους κοινότητα, και ο τρόπος με τον οποίο η νέα αυτή προοπτική τούς οδηγεί στην ανάληψη κοινωνικής δράσης. Στο *Γλώσσα και πολιτισμός* η ανάθεση εθνογραφικών και κοινωνιογλωσσικών ερευνητικών εργασιών στους μαθητές/-τριες αναδεικνύει επίσης θεμελιώδη ζητήματα σχετικά με την ακαδημαϊκή μάθηση και τη φύση της γραφής.

Η ANN EGAN-ROBERTSON διδάσκει στο Τμήμα Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Wisconsin, στο Madison.

Ο DAVID BLOOME διδάσκει στο Πρόγραμμα Γλώσσας και Γραμματισμού, στο Τμήμα Διδασκαλίας και Μάθησης του Πανεπιστημίου Vanderbilt, στη Nashville.

ISBN 960-375-391-2

9 789603 753919

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΓΩΣΣ. 3391

Φωτογραφία εξωφύλλου: Καμίλο Νόλλας